

annál inkább, hiszen „...a magyarok örege-
dési indexe magas, a munkanélküliség és
a szegénység jobban sújtja őket, mint például
a nyugat-horvátországi horvátokat, a vegyes
házasságok száma magas, és az ilyen házas-
ságban születő gyermekek inkább horvátok
lesznek, mint magyarok” (206).

Ennek a helyzetnek a megoldása az, ha az
adott közösségek jól megélik a szülőföldjü-
kön, és mindennapi gondok nem kényszerítik
őket annak elhagyására. Ha a központi és helyi
politika érzékeny a sajátos problémákra,
bizonyára képes a közösség helyben maradását
elősegítő tervek kidolgozására és megvalósítására is. A nyelvi kisebbségek megmaradásának sajátos paradoxona, hogy a nyelvi hatását tekintve leghatékonyabb politika az, amely nem a nyelvhasználatra, hanem a közösség jólétére irányul.

Kontra Miklós egyetértőleg idézi Szilágyi N. Sándort: „... a szórványt nem azért kell segíteni, hogy a magyar nemzet megmaradjon, hanem mert ezek az emberek bajban vannak”. A távoli cél nem idegenforgalmilag jól hasznosítható néprajzi és nyelvi skanzenek fenntartása kell, hogy legyen, hanem a szűkebb pátriában jól és szívesesen tovább élő közösségi életforma kialakítása. Az ilyen közösségek belső késztetésből őrzik tovább nyelvüket és kultúrájukat.

A könyvet melegen ajánlom minden szociolingvisztikával ismerkedő egyetemistának és doktorandusznak. A benne olvasható kisebb-nagyobb írások mindenekelőtt a központi téma sokrétű tárgyalásával közvetítenek értékes tudást. Nem kevésbé fontos járulékos haszon a fiatal olvasók számára, hogy az alkalmazott módszerek részletes leírásával, a szemléletes táblázatokkal és ábrákkal, az eredmények részletes és megfontolt magyarázatával megismerkedve felkészültebben láthatnak hozzá saját kutatási témájuk korszerű feldolgozásához.

Huszár Ágnes

Bárdos Jenő (szerk.)
Nyelvpedagógia 2015.
Az anyanyelv és az idegen
nyelvek tanításának elmélete és
gyakorlata

Eger: EKF Líceum Kiadó, 2015. 127 p.

ISBN: 978-615-5509-31-5

1997 óta minden évben megrendezik a magyar tudomány ünnepét. 2014-ben az egri konferencia központi témája az anyanyelv mellett az idegen nyelvek tanulása és tanítása volt. Az előadások szerkesztett változatát tartalmazó kötet híven tükrözi a jelenlegi helyzetet és a jövő kilátásait. A magyarországi népesség idegennyelv-tudása köztudottan alacsony. A kötet szerzői ennek a helyzetnek a megváltoztatása érdekében tekintették át a nyelvoktatás eddigi tapasztalatait, és dolgoztak ki újszerű és hatékony koncepciókat.

Az idegennyelv-oktatás megreformálásának kérdése azért is sürgető, mert egy kormányrendelet szerint 2020-tól csak azt a jelentkezőt vehetik fel felsőoktatási intézménybe, aki legalább egy középfokú komplex nyelvvizsgálással rendelkezik. A jelenlegi helyzetet mi sem tükrözi hívebben, mint a nyelvvizsga hiányában diplomát nem szerzők ijesztően magas száma. Ez bizonyos régiókban és intézményekben megközelíti a 40%-ot. Felmerül a kérdés: miért olyan nehéz a magyar fiataloknak a nyelvtanulás, mi okból jelent a felsőoktatásba bekerülteknek akkora gondot a nyelvvizsga megszerzése?

Bárdos Jenő, a magyarországi idegennyelv-oktatás doyenje a viszonylagos sikertelenség okát a hagyományos lektorátusi, intenzív, nyári és egyéb képzések alacsony óraszámában látja. Nagyívű koncepciót dolgozott ki a helyzet orvoslására, mely az Eszterházy Károly Főiskola (2016 júliusa óta Egyetem) teljes spektrumában megújítja az idegen nyelvek tanítását. A tervet meg kívánja haladni azokat a részeredményeket, amelyeket az idegennyelv-oktatás a rendszer-váltástól napjainkig elért – a korábbiakhoz képest jelentős támogatás következtében. Nagy

gond, hogy az egyetemeken és főiskolákon belül nincs lehetőség magas óraszámú idegen nyelvet tanulni. Bárdos a szaknyelv intenzív oktatását látja kulcskérdésnek: „A felsőoktatásban gyakran nem ismerik fel, hogy a szaknyelvet alacsonyabb vagy hiányos szinteken is már el lehet kezdeni” (12). A nyelvtanulás hatékonnyá tétele érdekében meg kell újítani a módszertant, a szaknyelvtanítást pedig végérvényesen el kell mozdítani az írott szövegek elemzésétől, fordításától és értelmezésétől a szóbeli kommunikáció irányába. Az új, nyitott modell lényege a fokozatosság, a hierarchia: a féléves modulok szoros egymásra épülése, valamint a szimmetria: két idegen nyelv azonos tanulási sémájának egymást erősítő hatása. A rendszerbe bármikor be lehet lépni, nincsenek benne zsákutcák, a kiváló tanulást emelt szintű elágazási lehetőségekkel jutalmazza a rendszer. Csak remélhetjük, hogy sikerül megvalósítani ezt a kitűnő koncepciót, és jótékony hatása kiterjed a magyar felsőoktatás egészére.

Bárdos innovatív nyelvtanítási projektjének bemutatása után Kárpáti László írását olvashatjuk, mely az angol nyelv tanulásán túlmutatva az értékelés problémáira tér ki. Tanulmánya két részre oszlik. Részletesen bemutatja, hogyan változott az idegen nyelvi szókinccs értékelése, a szemléltetésre két nemzetközi tesztet választott: a VLT-t (Voluntary Levels Test) és a TOEFL-t (Test of English as a Foreign Language). Mindkét teszt típus jelentős változásokon ment át az elmúlt évtizedekben, de a szerző szerkezetük újabb átgondolását és továbbfejlesztésüket szorgalmazza. Kárpáti a tantermi szókinccstanítás mellett más nyelvtanulási lehetőségeket is felvázol, hiszen éppen a szókinccs gyarapítása az idegen nyelv tanításának egyik legkritikusabb része. Első lépésként pontosan meg kell határozni, mit is értünk a szó fogalma alatt, hiszen ez koronként, sőt szerzőnként is markánsan eltér. A nyelvtanulók több hasznos tanácsot is kapnak a szótanuláshoz. Lomb Kató, a 22 nyelven beszélő szinkrontolmács nyelvtanulási módszerével Kárpáti is egyetért. Elsőre talán szokatlanul

hangzik, de szótár használatát csak kevés esetben javasolja, hiszen „[s]okszor a következő mondatból előbb kiderül számunkra az üzenet, mint ha szótárt ragadnának, és elkezdenénk megkeresni az összes ismeretlen szót” (30). A szótanításon kívül Kárpáti az olvasáshoz és a hallott szöveg értéséhez is ajánl szakirodalmat a gyakorló nyelvtanárok részére.

A nemrég elhunyt Budai László tanulmánya szintén az idegen nyelv elsajátításához kapcsolódik. A szerző a grammatizáló-fordító és a kommunikatív nyelvtanítás látszólagos ellentétét – valójában egymást kiegészítő voltát – domborítja ki, de kitér a szókinccs tanítására is. A 19. század végéig a grammatikaalapú nyelvtanítás dominált, majd „az ún. direkt módszer, amely grammatikaellenességével és a tanuló anyanyelvének negligálásával tünt ki, alternatívája lett a grammatizáló-fordító módszernek” (73). A kommunikatív nyelvtanítás széles körű elterjedése nem kedvezett a grammatika tanításának. Természetesen idegen nyelvet nyelvtani ismeretek nélkül is lehet tanulni, de csak „megfelelő feltételek közepette” (78). Az intézményes nyelvtanításból semmilyen szinten nem lehet és nem is lenne célszerű „száműzni” a grammatikát. A szerző joggal állapítja meg, hogy a nyelvtani tájékozottság bővítésének színhelye nem korlátozódhat az idegen nyelvi órákra. Az anyanyelvi órákon elsajátított, nyelvről szerzett tudás biztos pont lehet az idegen nyelvek tanulása során.

Csanósi Roland a fordítás gyakorlatának az idegennyelv-oktatásban betöltött szerepét vizsgálja. Kétségtelen, hogy a 21. században a fordítások meghatározó szerepe nem vitatható. A szerző a történelem fonalán haladva mutatja be a fordítás tanításának és tanulásának lehetőségeit, buktatóit, illetve a hibák elkerülésének innovatív módjait. Felhívja figyelmünket, hogy „különbséget kell tennünk pedagógiai és vizsgafordítás, valamint valós fordítás között. A valós kommunikációs céllal írt szövegek képezik a valós fordítás tárgyát, míg a pedagógiai fordítás a nyelvtan és a szókinccs tudatosítására helyezi a hangsúlyt” (110). A fordítási feladatok összeállítása kap-

csán jegyzi meg, hogy „az anyanyelvi tudatosítás megfelelő eszközeit is ki kell dolgozni” (109), mert nem eléggé megbízható a nyelvtanulók anyanyelvi kompetenciája. Akárcsak a nyelvtani alapfogalmak esetében, az anyanyelvi kompetencia fejlesztésének sem az idegennyelv-óra az elsődleges terepe. Ez elsősorban az anyanyelvi órák feladata lenne.

Ezeknek a jó tanácsoknak a sorát bővíti Spiczéné Bukovszki Edit szaknyelvoktatást és pragmatikát tárgyaló dolgozata. Általában tudjuk, hogy „a nyelvtudás több, mint a nyelvtani szabályok és a megfelelő szókincs helyes alkalmazása” (56). Ahogyan saját anyanyelvünk használatakor is figyelembe vesszük a szituációt, a beszédpartner nemét, korát és társadalmi helyzetét, rangját, idegen nyelven beszélve is számolnunk kell ezekkel. A szerző a pragmatika fogalmát a szaknyelv aspektusában elemzi. David Crystal értelmezése szerint „[a] pragmatika a társas interakció során használt nyelv megválasztását befolyásoló tényezőket és ezen választások másokra gyakorolt hatását vizsgálja” (57).

Az idegen nyelv elsajátításán és tanításán túl helyet kapott a kötetben a magyar idegen nyelvként való oktatása is. A tegező és nem tegező formák használatáról ír Vincze Mária. A magyar nyelvben a magázás kifejezésére több forma is ismert. A letűnt korokat idéző *kend* és *kegyed* alak szinte teljesen kiszorult a használatból, helyüket az *ön* és a *maga* vette át. Árnyalja a helyzetet, hogy az *ön* forma távolságtartást sugall, rideg, viszont választékosabb és hivatalosabb, míg a *maga* alak közvetlenebb, bizalmasabb, akár lekezelőnek is tűnhet. Olykor még a magyar anyanyelvű beszélő is gondban van, melyik formát használja, a bolgár anyanyelvű magyarul tanuló beszélő pedig teljesen elveszik a bőség zavarában. Idegen nyelvet tanító tanárként felvetődik a kérdés, valóban meg kell-e taníttatni az összes nem tegező formát a magyarul tanulókkal. Ha fordítások készítése a cél, elengedhetetlen e nyelvi formák ismerete, viszont külföldi diákként Magyarországon elegendő a neutrális forma ismerete (97).

A kötetben megjelent írások – egyetlen kivétellel – jól kiegészítik egymást. Központi témájuk az idegennyelv-oktatás és -tanulás módjai, a pragmatikai és grammatikai tudás, a szókincstanulás, a fordítás szükségességének kérdése, a szervezeti kereteken belül megvalósuló nyelvtanulás lehetőségei. Az angol és francia nyelven túl a magyar mint idegen nyelv elsajátításáról és a kárpátaljai magyar idegennyelv-oktatás 19 évéről is képet kaphatunk.

Ebbe a tematikába nem illeszkedik szervesen, bár napjainkban nagyon időszerű az internetes nyelvhasználat tárgyalása. David Crystal nyomán a *netspeak*, magyar nyelvtérületen pedig a *digilektus* szó használatos az internettel segített kommunikációs forma megnevezésére. Marton Livia tanulmánya arra keresi a választ, hogy a főleg fiatalok körében gyakran használt csetes rövidítések – mint a *rem* 'remélem', *h* 'hogy', *grat* 'gratulálok' – által romlik-e a nyelv, illetve kell-e tanítani a digilektusokat. Gyakorló magyar tanárként én is feladatomnak érzem, hogy diákjaimmal foglalkozzunk a témával. Nem csupán érdekes feladatokat jelent a tanulók számára a csetes rövidítések átültetése köznyelvre, hanem életszerű, gyakorlatias tevékenység is a szakgimnazista tanulók, a szakközépiskolások és a *Hid* képzésben részt vevő diákok számára egyaránt. A szerző szerint a tanulók a digilektus tudatos használatával jobban felismerik a különböző stílusrétegeket, és ki tudják alakítani a többiekétől eltérő, egyéni stílusukat. Az anyanyelvet és idegen nyelveket oktató tanárok feladata, hogy a tanulóknak tudatosítsák a kommunikációs színtérnek megfelelő nyelvhasználatot, vagyis hogy a csetes kifejezések az internetes kommunikáció világában maradjanak, és ne kerüljenek be az iskolai esszébe, dolgozatokba.

A kötetből mind a tanító, mind a tanuló nézőpontjából megismerhetjük a nyelvtanulás nehézségeit, de tanácsokat is kapunk azok legyőzésére. Ennek köszönhetően ajánlható a kötet az idegen nyelvvél bármely szinten, bármilyen célból foglalkozóknak.

Szécsényi Krisztina